

УДК 634.8

ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ РОЗВИТКУ ВИНОГРАДАРСТВА І ВИНОРОБСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО СВІТОВОГО РИНКУ

Фурдак М.М.

Херсонський державний університет

В статті проаналізовано і визначено основні орієнтири на шляху до інтеграції вітчизняної виноградарсько-виноробної галузі до світової спільноти. Окреслено комплекс першочергових задач щодо підвищення ефективності та продуктивності вітчизняних виноградарства та виноробства. Сформульовано основні стратегічні напрями для вирішення задач відновлення і досягнення вискоелективного функціонування сучасної вітчизняної виноградарсько-виноробної галузі.

Ключові слова: виноградарство, виноробство, розсадництво, конкурентоспроможність, інтеграція.

Постановка проблеми. Із вступом України до Світової організації торгівлі вітчизняна виноградарсько-виноробна галузь очікувано опинилась в нових для неї умовах жорсткої міжнародної ринкової конкуренції. З одного боку, рівень конкурентоспроможності більшості національних виробників виявився вкрай низьким, що призвело до обмеження державного протекціонізму вітчизняних виноградарів та виноробів. З іншого боку, негармонізованість національних стандартів якості продукції до рівня європейських, невідповідність технічних, санітарних та фітосанітарних умов для можливості експорту своєї продукції фактично усунули національних товаровиробників від торгівлі на міжнародних ринках. Відтак, проблемою українського виноградарства і виноробства у сучасних умовах є недооцінка потреби реформування, що має базуватися на принципах створення абсолютно нової науково-обґрунтованої та соціально – орієнтованої інноваційної моделі структурної перебудови галузі з поетапним формуванням пріоритетів економічного, соціального й екологічного розвитку виноградарсько-виноробного виробництва з метою створення умов для інтеграції галузі у європейський та світовий економічний простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням визначення стратегічних напрямків розвитку вітчизняної виноградарсько-виноробної галузі саме в сучасних умовах міжнародної конкуренції приділено достатньо уваги з боку науковців, як з досвідом, так і молодих вчених-початківців: Агеєвої І.М. [1, с. 58–66], Петричко М.М. [2, с. 31–37], Кучеренко В.М. [3], Гаркуші О.Ю. [4], Белоус І.В. [5], Каламан О.Б. [6], Фурдак М.М. [7], Мулюкиної Н.А. [8]. Зокрема, в темах дисертаційних досліджень останніх років чітко простежуються спроби пошуку нових рішень щодо виведення вітчизняних виноградарства і виноробства на кардинально новий, конкурентоспроможний світовий рівень [3; 4; 5; 7].

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Проте низка проблем, пов'язаних з реформуванням виноградарства і виноробства, визначення орієнтирів їх подальшого розвитку в умовах інтеграції до світового ринку, вимагають більш детального опрацювання. Зокрема, залишаються розробленими не в повній мірі моделі розвитку аграрної логістики як конкурентної переваги аграрного ринку, недостатньо проводиться аналітична робота в напрямку забезпечення

збалансованої сортової політики в виноградарстві, недооцінено критичний стан виноградного розсадництва тощо. В цілому ж, вітчизняне виноградарство та виноробство потребує не просто подальшого розвитку, а кардинальних якісних перетворень, які б мали забезпечити підвищення конкурентоспроможності виноградарсько-виноробної продукції, що відповідає світовому рівню.

Формулювання цілей статті. Тому цілями даного дослідження є визначення стратегічних орієнтирів розвитку національного виноградарства і виноробства, у відповідності до яких Україна мала б проводити свою політику нормативно-правового, фінансового, економічного та соціального регулювання галузі на основі впровадження її інноваційної моделі розвитку.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи, що українським виноградарям та виноробам належить довести конкурентоспроможність своєї продукції в умовах створення Асоціації Україна – ЄС, зростання конкуренції на світовому ринку, продовження глобалізації економіки тощо, та з огляду на сучасний стан та тенденції розвитку, вітчизняна галузь сьогодні потребує нових технологій, високопродуктивних сортів, зростання продуктивності та якості продукції, диверсифікація виробництва і ринків збуту, освоєння інновацій, просування вітчизняної продукції на зовнішні ринки, а також багато іншого, без чого неможливий успішний розвиток галузі [5]. В той же час, динамічні тенденції та загальний стан вітчизняної виноградарсько-виноробної галузі не сприяють сьогодні гідному представленню українського виноробного продукту на світовому ринку (рис. 1).

Як видно з рис. 1, українському виноградарству притаманне динамічне, зокрема, з 2013 року, скорочення площ виноградників в плодоносному віці та, відповідно, зменшення обсягів виробництва винограду, що свідчить про ознаки негативних явищ в розвитку вітчизняної галузі. Відтак, для поступального сталого розвитку виноградарства і виноробства України, підвищення ефективності та продуктивності української виноградарсько-виноробної галузі на основі науково обґрунтованої інноваційної моделі її функціонування, необхідно вирішити комплекс задач, першочерговими з яких, на нашу думку, є наступні: визначення та детальний аналіз особливостей сучасного економічного стану вітчизняного виноградарсько-виноробного виробництва

Рис. 1. Динаміка площ виноградних насаджень в плодоносному віці та валового збору винограду в Україні

Джерело: на підставі [9, с. 155–156; 10, с. 121, 122; 11]

з метою окреслення його місця на світовому ринку; об'єктивна оцінка наявного ресурсного потенціалу виноградарсько-виноробної галузі України та перспектив його відновлення; всебічний аналіз економічної ефективності функціонування галузі та визначення інноваційних шляхів її підвищення; розробка життєздатної моделі оптимізації виноградарсько-виноробного виробництва та організаційно-економічного механізму функціонування галузі; розробка системи маркетингу в сфері вітчизняного виноградарсько-виноробного виробництва в сучасних умовах конкурентної боротьби. При вирішенні вищезначених задач відновлення і досягнення високоєфективного функціонування сучасної вітчизняної виноградарсько-виноробної галузі, слід зважати, що кінцевим результатом мають бути:

- 1) доведення обсягів вирощування столового винограду до потреб населення та технічного – до повного забезпечення виноробного виробництва;
- 2) покращення якості продукції до рівня відповідності світовим стандартам;
- 3) розвиток аграрної логістики як конкурентної переваги аграрного ринку, що має особливе значення в сучасних умовах.

Відтак, основними першочерговими напрямками реалізації стратегічних задач вважаємо наступні.

1. Проектування і закладення нових насаджень. Має відбуватись на основі комплексного аналізу агроекологічних умов для подальшого оптимального розміщення виноградників з метою досягнення підвищення врожайності та обсягів виробництва. В зв'язку з цим першочерговим вважаємо за необхідне провести інвентаризацію існуючих виноградних насаджень для виявлення площ, які придатні під закладку майбутніх виноградників або підлягають реконструкції. Адже офіційна статистика свідчить, що в Україні простежується стійка тенденція до щорічного зменшення частки власно вирощеного винограду в загальному обсязі фактично переробленого винограду на виноматеріали. Якщо ще в 2011 році питома вага власно вирощеного винограду для переробки в Україні складала 33,8%, то в 2013 році – 26,8%, 2014 році – 17,1%, а в 2016 році – лише 16,7%, тобто лише за останні

4 роки показник зменшився на 10,1 в.п. [13; 14]. Тому треба терміново вирішувати проблему протиріччя між потребою виноробного виробництва у сировині й можливостями вітчизняної сировинної бази на основі впровадження сучасних інноваційно-інтенсивних технологій проектування й закладення нових насаджень та виробництва винограду.

2. Проведення виваженої сортової політики. Важливий крок, що має дозволити не тільки призупинити спад у галузі, а й забезпечити значний приріст валового виробництва винограду та покращити його якість. Сьогодні сортовий склад винограду, що переробляється на виноматеріали в Україні, представлено більш ніж 100 сортами, серед яких частка Аліготе, Каберне, Совіньона, Муската, Шардоне займає близько половини в загальному обсязі переробленого винограду, зокрема, 48,4% в 2015 році, 49,3% в 2016 році [14]. В той же час, починаючи з 2011 року має місце збільшення питомої ваги так званих інших сортів винограду в сортименті переробленої сировини – з 20,2% в 2011 році до 28,3% в 2015 році та 22,4% в 2016 році [13; 14]. Така велика кількість сортів, що використовуються в Україні при виробництві вина не відповідає міжнародним стандартам виноробства, негативно впливає на якість вітчизняного виноробного продукту та унеможлиблює його здатність конкурувати на міжнародному ринку.

3. Відродження розсадництва. Сьогодні розсадництво – ще одна слабка ланка виноградарської галузі України. У всіх виноградарських країнах закладання нових і реконструкція існуючих виноградників здійснюється тільки сертифікованими сортами. В Україні ж на даний час майже цілком зруйнована мережа виноградних розсадників, відтак українське виноградне розсадництво в промислових масштабах практично не функціонує. Так, в Державному реєстрі суб'єктів насінництва та розсадництва на 2017 рік зафіксовано лише 6 господарств, що займаються вирощуванням садивного матеріалу винограду на підставі ліцензійної угоди – 4 в Одеській області, і 2 – в Херсонській (табл. 1). Та й ці розсадники знаходяться не в найкращому стані, адже це направлення галузі є одним з найбільш

Стан виноградно-розсадництва України в 2017 році

Загальна площа, га	Орендовані зем. ділянки, га	Сорт	Обсяги, тис. шт.	Рік закладення
Національний науковий центр "Інститут виноградарства і виноробства ім. В.Є. Таїрова" 65496, Одеська обл., Овідіопольський р-н, смт Таїрове, вул. 40-річчя Перемоги, 27				
24	-	Аркадія, Ароматний, Оригінал, Флора	11,5	2015
ПрАТ "Придунайський" 68800, Одеська обл., м. Рені, вул. 28 Червня, 305				
-	568	Аркадія, Каберне Совіньон, Кишмиш таїровський, Мерло, Молдова, Оригінал, Піно чорний, Рислінг рейнський, Сапераві, Шардоне, Ркацителі	387,0	2017
ТОВ "Виноград-Одеса" Одеська обл., Овідіопольський район, с. Мізікевича, вул. Лабораторна, 17/29				
4	-	Мускат гамбургський, Аліготе, Аркадія, Каберне Совіньон, Королева виноградників, Мускат гамбургський	180,2	2015-2017
ФОП "Маджар" 68800, Одеська обл., м. Рені, вул. 28 Червня, буд. 120, кв. 7				
4,5	-	Аркадія, Мускат гамбургський	30,0	2017
АФ радгосп "Білозерський" Херсонська обл., Білозерський р-н, с. Дніпровське, вул. Центральна, 3				
4,5	-	Аліготе, Аркадія, Каберне Совіньон, Мерло, Молдова, Мускат Оттонель, Рислінг Рейнський, Ркацителі, Сапераві, Флора, Шардоне	432,2	2015-2016
ФОП Павлівська Ірина Олександрівна Херсонська обл., Бериславський р-н, с. Веселе, вул. Шевченка, 6				
1,3	1,9	Аркадія	3	2015

Джерело: на підставі [15]

енерго- і ресурсоемних, тому за нинішніх умов різко зросла собівартість садивного матеріалу і його виробництво поступово стало збитковим. Крім того, за складних економічних умов в галузі спостерігається стала тенденція до призупинення планової реконструкції виноградників і відсутності потреби в прищепленому садивному матеріалі, що також негативно посприяло майже повному занепаду розсадницької бази. Як підтвердження сказаному – в 2018 році навіть раніше діючі 6 розсадницьких господарств не потрапили до Державного реєстру суб'єктів насінництва та розсадництва [15]. 4. Матеріально-технічне переоснащення підприємств галузі. Матеріально-технічне переоснащення виноградарських, розсадницьких і виноробних підприємств, впровадження інтенсивних, ресурсозберігаючих технологій закладання та догляду за виноградниками дозволила б підвищити рівень механізації до 60-70% з дотриманням усього комплексу агротехнічних заходів із догляду за виноградними насадженнями. Впровадження сучасних високо інтенсивних технологій вирощування винограду з використанням краплинного зрошення забезпечить високу продуктивність культури (на рівні 10-11 т/га столових і 15 т/га технічних сортів) при високій товарній та споживчій якості продукції.

5. Розвиток інфраструктури аграрного ринку та каналів реалізації продукції.

Цей стратегічний орієнтир передбачає створення форм і механізмів організованої оптової торгівлі та керування напрямками товаропотоків сільськогосподарської, зокрема виноградно-

виноробної, продукції через прозорі процедури аграрного ринку (розвиток продовольчих оптових ринків, організація виставок, ярмарків, агроторгових доміїв, мережі сільськогосподарських обслуговуючих фірм, тощо).

Висновки. У сучасному глобалізованому світовому господарстві місце та роль виноградарсько-виноробної галузі України залежить не тільки від її спроможності ефективно реалізувати свої об'єктивні переваги природно-ресурсного потенціалу у світовому розподілі праці, а й від можливості забезпечити участь у вирішенні продовольчої, енергетичної, екологічної та інших глобальних світових проблем на основі взаємовигідних економічних відносин. В той же час, офіційні статистичні показники розвитку галузі свідчать, що українське виноградарство і виноробство із високорентабельної галузі перетворилися у неефективне, неконкурентоспроможне виробництво. Необхідна побудова кардинально нової стратегії відновлення галузі на підставі об'єктивного, реального аналізу стану, потреб та потенційних можливостей галузі, з урахуванням необхідності розробки і впровадження інноваційних конкурентоспроможних технологій, здатних привести українське виноградарство і виноробство до інтеграції в світовий ринок винограду і вина. Окремо слід зазначити, що Україні слід узагальнити та врахувати досвід країн, що вже приєдналися до ЄС для того, щоб етапи підготовки та входження вітчизняного виноградарсько-виноробного виробництва в єдиний європейський простір не призвели до негативних наслідків для економічної та соціальної сфери країни.

Список літератури:

1. Агеева І.М. Дослідження сучасного стану та напрямів побудови стратегії відновлення виноградарства та виноробства в Україні / Журнал Економіка харчової промисловості. – Том 8. Випуск 4. – 2016. – С. 82.
2. Петричко М.М. Виноградарсько-виноробна галузь як об'єкт інвестування в інноваційній економіці / Науковий вісник Мукачівського державного університету, 2014. Серія Економіка. Випуск 2(2).
3. Кучеренко В.М. Формування та розвиток аграрної ринкової інституції виноробної галузі / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – К., 2016.
4. Гаркуша О.Ю. Механізм регулювання розвитку виноробної галузі України // Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – Кривий Ріг, 2015.
5. Белоус І.В. Стратегія розвитку виноградарства і виноробства України та передумови виходу їх продукції на світловий ринок / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – Одеса, 2014.
6. Каламан О.Б. Основні напрями ефективного розвитку виноградарсько-виноробних підприємств в сучасних ринкових умовах / Науковий журнал «Економіка: реалії часу». № 5(21), с. 214. Одеса, 2015.
7. М. Фурдак. Стратегія підвищення ефективності діяльності виноградарсько-виноробних підприємств / Дис. на здобуття наукового ступеня к.е.н. / Спеціальність 08.04.00 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Харків, 2015.
8. В. Власов, Н. Мулюкіна, О. Хуторной. Адаптація вітчизняного виноградарства до сучасних соціально-економічних умов в Україні / Аграрний тиждень. Україна / 30.03.2016/ <http://a7d.com.ua/agropoltika/25472-adaptasya-vtchiznyanogo-vinogradarstva-do-suchasnih-socjalno-ekonomichnih-umov-v-ukrayin.html>.
9. Рослинництво України. 2015 рік. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. – К., 2016. – 180 с.
10. Сільське господарство України. 2016 рік. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. – К., 2017. – 235 с.
11. Виробництво культур багаторічних у 2017 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fruitproject.com.ua/images/pdf/Fruit%20Production%202017.pdf>.
12. Л. Хуторна, О. Лабунська. На зламі, або Проблеми виноградарської та виноробної галузі / Газета «Одеські вісті», 10.03.2016 / <https://izvestiya.odessa.ua/uk/2016/03/10/na-zlami-abo-problemy-vynogradarskoji-ta-vynorobnoyi-galuzi>.
13. Переробка винограду та виробництво виноматеріалів. Експрес-випуск від 16.01.2012 № 6, від 14.01.2014 № 06.2 – 14/5 – 14, від 14.01.2015 р. №2/0/06.2вн-15. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
14. Перероблення винограду та виробництво виноматеріалів у 2016 році. Статистичний бюлетень. Державна служба статистики України. – К., 2017. – 11 с.
15. Державний реєстр суб'єктів насінництва та розсадництва на 2017 р. <http://minagro.gov.ua/node/25166>.

Фурдак М.Н.

Херсонський державний університет

ОПРЕДЕЛЕНИЕ СТРАТЕГИЧЕСКИХ ОРИЕНТИРОВ РАЗВИТИЯ ВИНОГРАДАРСТВА И ВИНОДЕЛИЯ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ИНТЕГРАЦИИ К МИРОВОМУ РЫНКУ

Аннотация

В статье проанализированы и определены основные ориентиры на пути к интеграции отечественной виноградарско-винодельческой отрасли в мировое сообщество. Определены комплекс первоочередных задач по повышению эффективности и производительности отечественных виноградарства и виноделия. Сформулированы основные стратегические направления для вирішення задач восстановления и достижения высокоэффективного функционирования современной отечественной виноградарско-винодельческой отрасли.

Ключевые слова: виноградарство, виноделие, выращивание рассады, конкурентоспособность, интеграция.

Furdak M.M.

Kherson State University

DEFINITION OF STRATEGIC DEVELOPMENT BENCHMARKS VITICULTURE AND WINEMAKING OF UKRAINE IN TERMS OF INTEGRATION TO THE WORLD MARKET

Summary

The article analyzes and determines the main benchmarks on the way to the integration of the domestic wine-growing and wine-making industry into the world community. The complex of priority tasks for improving the efficiency and productivity of domestic winemaking and wine-making is outlined. The main strategic directions for solving the problems of restoration and achievement of highly effective functioning of the modern domestic winemaking and wine-making industry are formulated.

Keywords: viticulture, winemaking, seedling, competitiveness, integration.